

СУЧАСНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ПОЛІПШЕННЯ

У статті розглянуто інвестиційний клімат України, проаналізовано динаміку залучення прямих іноземних інвестицій, виявлено фактори, які негативно впливають на процес іноземного інвестування та запропоновано шляхи поліпшення інвестиційного клімату.

The investment climate of Ukraine is considered in the article, the dynamics of attracting direct foreign investments is analysed, the factors which negatively influence the process of the foreign investing are determined, and the ways of improvement of investment climate are offered.

Постановка проблеми. На сучасному стані розвитку національної економіки при різноманітні складних кризових економічних процесів і взаємовідносин між підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому і зовнішньому ринках гострою проблемою є ефективне інвестування капіталу з метою його збільшення. Іноземні інвестиції є провідником сучасних технологій виробництва та управління, своєрідною “перепусткою” на світові ринки товарів та капіталів, дозволяючи при цьому компенсувати дефіцит національних грошових коштів. На сьогоднішній день потреба в інвестиціях для структурної перебудови української економіки зростає.

Проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату завжди знаходились у центрі уваги економістів. Це обумовлено тим, що від рівня інвестицій залежить процес економічного зростання. У сучасних умовах вони є невід’ємною умовою структурних зрушень у народному господарстві, технічного прогресу, підвищення показників господарської діяльності суб’єктів господарювання та виходу держави з економічної кризи.

В умовах посилення процесів глобалізації економік важливим фактором динамічного розвитку національної економіки, її ринкового реформування та створення ефективного механізму власності в країні є забезпечення надходжень капіталів із зовнішніх джерел, створення сприятливого режиму іноземного інвестування. Залучення іноземного капіталу для потреб національної економіки стає індикатором міжнародної привабливості країни, показником якості інвестиційного середовища для інвесторів та конкурентоспроможності економіки країни на міжнародному ринку капіталів.

Аналіз останніх досліджень. Проблема залучення інвестицій в економіку України і поліпшення її інвестиційного клімату перебуває в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних економістів, про що свідчать наукові праці, видані останніми роками. Шестакова Я. [1] аналізує механізми державного регулювання інвестування в Україні, Косов В. [2] – проблеми підвищення інвестиційної активності в українську економіку, Олександренко І. [3] досліджує особливості іноземного інвестування в Україні, Малютін О. [4] розглядає аспекти поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Водночас проблеми пріоритетної спрямованості політики формування позитивного інвестиційного клімату надзвичайно різноманітні й багатопланові, тому вимагають додаткового дослідження і пошуку шляхів розв’язання.

Загальна мета. Метою статті є розгляд інвестиційного клімату України, аналіз залучення прямих іноземних інвестицій, виявлення факторів, які негативно впливають на процес іноземного інвестування та шляхи їхнього подолання.

Виклад основного матеріалу. Термін “інвестиції” прийшов в українську економіку в період її переходу від адміністративних до ринкових відносин, тобто у кінці 80-х років XX ст. Згідно із ЗУ “Про інвестиційну діяльність”, “інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, щокладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект” [5].

Поняття “інвестиційний клімат” характеризує ситуацію, що склалася в тій чи іншій країні (регіоні, галузі), у відношенні до інвестицій, які можуть бути залучені в дану країну (регіон, галузь).

В Україні існує ряд об’єктивних передумов для залучення інвестицій [2, 3]:

– наша країна становить один з найбільших ринків в Європі, який характеризується великим, з точки зору природних і людських ресурсів, потенціалом, що, у свою чергу, значно підвищує інтерес до неї з боку світових ТНК, яким для збільшення своїх капіталів необхідно шукати нові ринки збуту товарів;

– має доступ до стратегічних ринків ЄС (одного з найбільших світових ринків), Росії (найбільш динамічного світового ринку) та Середнього Сходу;

– наявність таких перспективних галузей як гірничодобувна промисловість, сільське господарство, хімічна промисловість та металургія, що являються інвестиційно-привабливими та можуть бути використані для залучення іноземних коштів.

В останні роки в Україні простежується постійне зростання обсягів залучених іноземних інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україну

Рік	На 01.01.2005	На 01.01.2006	На 01.01.2007	На 01.01.2008	На 01.01.2009	На 01.01.2010
Обсяг прямих іноземних інвестицій, млн дол. США	9047	16890	21607	29542	35616	40026,8

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну, за 2009 р. склав 40026,8 млн дол., що на 12,38 % більше обсягу інвестицій за 2009 рік [6].

Інвестиції надійшли зі 123 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 83 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 6695,2 млн дол., Німеччина – 6659,6 млн дол., Нідерланди – 2757,3 млн дол., Австрія – 2352,8 млн дол., Великобританія – 2123,9 млн дол., Російська Федерація – 1844,8 млн дол., Сполучені Штати Америки – 1466,4 млн дол., Швеція – 1202,8 млн дол., Віргінські острови, Британські – 1155,8 млн дол. та Франція – 1145,9 млн дол (табл. 2) [6].

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в Україну з країн-донорів

Країна	Обсяг прямих іноземних інвестицій, млн дол. США
Кіпр	6695,2
Німеччина	6659,6
Нідерланди	2757,3
Австрія	2352,8
Великобританія	2123,9
Російська Федерація	1844,8
Сполучені Штати Америки	1466,4
Швеція	1202,8
Віргінські острови	1155,8
Франція	1145,9

Значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено на підприємствах промисловості – 8416,2 млн дол. (25,6 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну), у т.ч. переробної – 7209,5 млн дол. та добувної – 1068,2 млн дол. Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено в виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 1696,7 млн дол., у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – 1615,8 млн дол., машинобудування – 1057,5 млн дол., хімічну та нафтохімічну промисловість – 915,9 млн дол.

У фінансових установах акумульовано 6125,7 млн дол. (18,6 %) прямих інвестицій, на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку – 3274,7 млн дол. (10,0 %), в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, – 2923,7 млн дол. (8,9 %). Але в Україні існують об'єктивні й суб'єктивні фактори, які негативно впливають на процес іноземного інвестування. До таких факторів належать [2, 7, 8]:

- залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи (темپ приросту ВВП у 2008 році становив 2,1 %, а у 2009 – (–15 %). Дехто з інвесторів призупинив діяльність на території України, висловлюючи свою невпевненість у подальшому співробітництві, подаючи запити щодо економічної політики уряду;

- нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;
- невирішеність питання щодо надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються;

- високі темпи інфляції (у 2009 році – 22,3 %);

- низька купівельна спроможність значної частини населення, що зменшує можливість реалізації на внутрішньому ринку продукції, яка могла б вироблятися на новостворених або реконструйованих із допомогою іноземного капіталу підприємствах;

- невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами, надавати необхідні послуги для оперативного управління діяльністю підприємств з іноземними інвестиціями.

Враховуючи ці обставини і усвідомлюючи важливість поліпшення інвестиційного клімату в Україні, головним завданням на короткострокову перспективу є підготовка необхідної правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату і формування основи збереження та нарощування конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Для цього необхідно здійснити низку першочергових заходів з послідовної деполітизації економіки, формування єдиних стратегічних цілей та послідовності економічних реформ, незмінних за приходу до влади

будь-яких політичних команд, забезпечення незмінності та гарантованості захисту ринкових прав і свобод інвестора.

Висновки. Значний вплив на розвиток економіки здійснюють іноземні інвестиції. При досягненні макроекономічної стабільності, активізації міжнародного економічного співробітництва можливо очікувати підвищення припливу іноземних інвестицій в розвиток економіки.

Стримуючим чинником є інвестиційний клімат, який продовжує залишатися несприятливим через політичну та економічну нестабільність, високий рівень криміногенності у підприємницькій діяльності, що змушує іноземних інвесторів здійснювати обережну політику у сфері інвестиційного співробітництва з Україною.

Пряме іноземне інвестування для нас буде мати тільки позитивні наслідки. За допомогою іноземних інвестицій створюється можливість модернізації виробничої бази, створення нових робочих місць, розвитку важливих галузей економіки тощо. При цьому ми економимо національні бюджетні кошти, які можна спрямувати на будь-які інші не менш важливі сфери економіки і соціального забезпечення.

Для поліпшення інвестиційного клімату в Україні потрібно:

- підготувати план дій щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату у межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку, залучити до його розробки та обговорення широке коло експертів, науковців, представників органів державної влади та бізнесу;

- розробити регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості, забезпечити державний моніторинг їх виконання як одного з критеріїв успішності діяльності місцевих державних адміністрацій;

- поширити реалізацію обласними державними адміністраціями навчальних програм серед бізнесменів з підготовки інвестиційних пропозицій, складання інвестиційних бізнес-планів, юридичного супроводу інвестиційних проектів, управління інвестиційними проектами. Передбачити механізми надання державою послуг щодо підвищення кваліфікації та атестації фахівців у сфері інвестиційної діяльності;

- суттєво розширити спектр заходів конкурентної політики, зокрема – щодо запобігання антиконкурентним діям національних та іноземних інвесторів на українському ринку, удосконалити методики та критерії виявлення проявів недобросовісної конкуренції з урахуванням реалій сучасної української економіки (останній указ Президента “Про основні напрями конкурентної політики на 2002–2004 рр.” був прийнятий 19.02.2003 р.);

- підготувати перелік заходів щодо посилення відповідальності представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів;

- поширити практику укладання прозорих угод між інвесторами та владою щодо взаємних зобов’язань у сфері конкурентної поведінки бізнесу та конкурентної політики держави на певних ринках на визначений середньо- і довгостроковий період часу;

- сформувати на основі спільної розробки Міністерства фінансів, Міністерства економіки, Міністерства транспорту і зв’язку, Міністерства промислової політики, Міністерства палива та енергетики, а також галузевих об’єднань підприємців довгострокову програму державного та змішаного інвестування в розвиток телекомунікаційної, транспортної та енергетичної інфраструктури.

Отже, для поліпшення інвестиційного іміджу України, передусім необхідно подолати політичну, економічну та соціальні кризи. Оскільки країна має досить привабливий потенціал та можливості, потрібно подолати нестабільність, тоді залучення капіталовкладень значно підвищиться, що покращить економічне становище країни в цілому.

Література

1. Шестакова Я. Механізм державного регулювання інвестування в Україні. Наскільки він досконалий? / Я. Шестакова // Економіка. Фінанси. Право. – 2002. – № 6. – С. 13–20.
2. Косов В. Проблемы повышения инвестиционной активности в Украинской экономике / В. Косов // Проблемы теории и практики управления. – 2001. – № 5. – С. 6–11.
3. Олександренко І. В. Особливості іноземного інвестування в Україні / І. В. Олександренко // Держава та регіони. – 2008. – № 5. – С. 43–47.
4. ЗУ “Про інвестиційну діяльність” від 18 верес. 1991 р., № 1560–XII.
5. Іваноньків О. О. Політика держави щодо інвестиційної діяльності в Україні та перспективи прямого іноземного інвестування / О. О. Іваноньків // Економіка та управління національним господарством. – 2007. – № 11. – С. 12–17.
6. Стан іноземного інвестування / Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – [http : // www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
7. Іваноньків О. О. Політика держави щодо інвестиційної діяльності в Україні та перспективи прямого іноземного інвестування / О. О. Іваноньків // Економіка та управління національним господарством. – 2007. – № 11. – С. 2–8.
8. Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні / О. К. Малютін // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 27–34.